

Rapport nr
2008:1

1 april 2008

Drogvane- undersökningen läsåret 07/08

Planeringskontoret
Christina Söderberg, tel. 011 – 15 11 61
christina.soderberg@norrkoping.se

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Sammanfattning	3
Inledning	4
Forskning/ framgångsfaktorer	5
Undersökningen 07/08	5
Tobaksvanor	6
Rökning	7
Röker du?	7
Snusning	8
Snusar du?	8
Hur får man tag i tobak?	9
Alkoholvanor	9
Har du de senaste tre månaderna druckit alkohol i någon form?	10
Har du någon gång druckit så mycket alkohol så att du blivit berusad?	11
Föräldrars inställning	13
Samband mellan berusningdrickande och föräldrars bjudvanor	14
Attityder till alkohol	14
Sniffning/ boffning	15
Narkotika	15
Dopingpreparat	17
Attityder till narkotika	17
Om du skulle upptäcka att en kamrat använde narkotika, skulle du då vilja berätta det för någon vuxen?	18
Spel	18
Har du de senaste 30 dagarna deltagit i spel eller lotterier med pengar som vinst?	19
Om du svarat ja på frågan: Vilka spel eller lotterier har du deltagit i de senaste 30 dagarna?	19
Känner du någon (du själv eller annan) som spelar för mycket eller är databeroende?	19
Skolmiljö/ hälsa	20
Trivsel	20
Hur trivs du i skolan?	21
Stress	21

Hur ofta de senaste två månaderna har du känt dig spänd eller stressad?	22
Hur ofta de senaste två månaderna har du haft svårt att somna eller sovit dåligt?	23
Skolk.....	23
Har du skolkat någon gång under läsåret?.....	24
En högre andel flickor än pojkar skolkar upprepat än motsvarande andel pojkar. Även i gruppen som skolkat någon enstaka gång är andelen flickor högre.....	24
Samband mellan skolk och narkotikaanvändning.....	24
Mobbning	25
Har du under det här läsåret blivit retad, utfrysad, slagen eller på något annat sätt mobbad av elever från din skola?.....	25
Någon att prata med	26
Har man någon vuxen att prata med?.....	26
Har du någon nära anhörig som du tror missbrukar alkohol eller narkotika?	27
Genusperspektiv på undersökningen.....	28
Diskussion	29
<i>Bilaga - Enkäten</i>	Fel! Bokmärket är inte definierat.
<i>Bilaga 2 – Handlingsplan för drogförebyggande arbete 2008</i>	

Sammanfattning

Drogvaneundersökningen har genomförts varje år sedan 1998. Liknande undersökningar görs på nationell nivå och i kommuner runt om i landet.

Årets undersökning omfattar endast årskurs 8. Från och med 2001 har gymnasiets årskurs 1 funnits med i undersökningen, men beslut har tagits om att den i stället ska omfatta årskurs 2 från och med nästa år. Detta för att kunna göra jämförelser med nationella undersökningar, som omfattar just årskurs 2 i gymnasiet.

Syftet med undersökningen är att få en uppfattning om ungdomars drogvanor, attityder, trender och tendenser gällande droger, samt hur eleverna upplever skolklimat och skolmiljö utifrån frågor om trivsel och mobbing. Undersökningen innehåller också frågor om stress sedan ett par år tillbaka, vilket gör att undersökningen breddats. Nya frågor för året rör spel/databeroende och om man har någon nära anhörig som missbrukar alkohol eller narkotika.

De senaste årens undersökningar har visat på vikande siffror gällande ungas användning av såväl tobak, alkohol som narkotika. Resultaten i årets undersökning visar relativt oförändrade siffror från förra läsårets undersökning, rökningen har dock ökat med tre procentenheter.

Anmärkningsvärt är ändå att resultaten för flickor nästan genomgående är högre än för pojkar, inom alla frågeområden utom snus, spel och om man varit med och mobbat. För första gången ligger flickorna högre än pojkarna gällande cannabis och i frågor om stress är andelen flickor dubbelt så stor som andelen pojkar. **33,7 procent av flickorna och 17,4 procent av pojkarna uppger att de känner sig spända eller stressade varje dag eller flera gånger i veckan.** Det betyder att de tendenser gällande flickors psykiska hälsa som varit synliga i tidigare undersökningar nu blir än mer tydliga och diskussioner kring detta bör föras.

Totalt svarade 1238 elever – 625 pojkar och 613 flickor i årskurs 8 på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 72 procent, vilket är 10 procentenheter lägre än förra året.

Tobaksbruket bland ungdomarna har minskat avsevärt de senaste åren, i år ser vi rekordlåga nivåer gällande snus, men en liten uppgång vad gäller rökning. **Ca 10 procent av eleverna uppger att de röker, av dem är 4,5 procent dagligrökare.** Endast drygt **2 procent är dagligsnusare, totalt 3,7 procent som snusar.** Arbetet på 11 skolor med den så kallade Team Smart-metoden har haft betydelse för minskningen under de senaste åren, även om en viss ökning vad gäller rökande elever kan konstateras i år.

Drygt 18 procent har druckit alkohol flera gånger det senaste kvartalet, medan 24,5 procent av eleverna varit berusade. Av de unga som varit berusade flera gånger är flest flickor- 14, 7 procent mot pojkarnas 11 procent. Pojkars konsumtion har minskat avsevärt mer än flickornas de senaste åren, en förklaring till detta kan vara att pojkar i högre utsträckning spelar dataspel och liknande. En ny fråga för året handlar just om databeroende, där många elever uppger att de känner någon som spelar

för mycket eller är databeroende och eleverna utvecklar också detta i fritextsvar.

De senaste årens resultat visar ändå att färre unga använder tobak, alkohol och andra droger. Men det finns en oro kring de som befinner sig i **riskzonen, att den gruppen dricker alltmer och experimenterar med olika droger**. En riskgrupp är barn i missbruksfamiljer och årets undersökning visar att minst **19 procent av eleverna har någon nära anhörig som man tror missbrukar alkohol eller narkotika**. Undersökningen visar också att dessa elever utsätter sig för olika destruktiva beteenden i högre utsträckning än andra.

Föräldrar förser sina barn med alkohol i allt mindre utsträckning. Ökad kunskap bland föräldrar om vikten av gränssättning här antas ligga bakom. Denna information ges till föräldrar i samband med föräldramöten på högstadiet- och bygger på en utvärderad metod – Örebro preventionsprogram.

En förändring har skett de senaste åren vad gäller vilken typ av alkohol ungdomar dricker. Det har blivit allt vanligare med införd alkohol som säljs olagligt till ungdomar, medan hembränd sprit har minskat.

Gällande narkotika, så har **4,5 procent av eleverna i åk 8 uppgett att de använt cannabis eller/och någon annan narkotika**. Resultatet totalt är oförändrat från förra läsåret, men för första gången är andelen flickor som använt cannabis högre än andelen pojkar.

Pojkar spelar mer om pengar än flickor, trisslotter och stryktips är vanligast tätt följt av kortspel om pengar. Även nätspel om pengar och illegala spel är relativt vanligt. Den nya frågan om man känner någon som spelar för mycket eller är **databeroende** visar att runt 60 procent av eleverna gör det. Man utvecklar svaret i fritext och spelet **"World of warcraft"** nämns upprepade gånger.

De flesta elever trivs mycket bra (43 procent) eller ganska bra (36,5 procent) i skolan. 6 procent uppger att de trivs ganska dåligt eller mycket dåligt i skolan.

Knappt **8 procent av flickorna och 3,5 procent av pojkarna har skolkat återkommande under läsåret**. Knappt 19 procent av flickorna och drygt 15 procent av pojkarna upplever att de blivit utsatta för någon form av mobbning eller kränkande behandling under läsåret.

Inledning

Denna rapport är den femte rörande drogvaneundersökningen i Norrköpings kommun.

Tack vare ett intensifierat drogförebyggande arbete de senaste åren har den negativa trend av ökad alkoholkonsumtion och narkotikaanvändning bland unga som utvecklades under 1990-talet och början av 2000-talet kunnat brytas och vända nedåt. På nationell nivå har en satsning på förebyggande insatser, forskning med mera skett under de senaste åren. Man betonar vikten av de lokala förebyggande insatserna och har avsatt pengar för detta. Nödvändigheten av detta arbete även fortsättningsvis är tydlig: Tillgången

på alkohol och narkotika har ökat för våra unga och är kanske större än någonsin tidigare. Vuxnas alkoholvanor har ändrats betydligt de senaste 10 åren och konsumtionen av alkohol i Sverige har ökat med runt 30 procent. Traditionella medel såsom pris- och gränskontroll har blivit svårare att använda. Omvärldsfaktorer, internet och media har en allt större inverkan på attityder.

Forskning/ framgångsfaktorer

I kommunens *Program för välfärd och hållbar utveckling* för 2006-2009 anges under målområde "Hälsa och livsstil": **höjd debutålder för alkohol, minskade alkoholskador, nolltolerans mot narkotika och dopning samt minskat spelmissbruk.** Kommunen vill särskilt uppmärksamma vuxnas ansvar för de unga, man vill att det drogförebyggande arbetet stärks och att drogfria miljöer och arrangemang ska stödjas och erbjudas. En detaljerad handlingsplan för det drogförebyggande arbetet tas fram varje år.

Aktuell forskning och nya metoder inom området har gjort att en förnyelse skett och att engagemanget för frågorna ökat de senaste åren. Inom forskningen har på senare år stort fokus lagts på **skydds- och riskfaktorer**, alltså vilka faktorer som ökar risken respektive fungerar skyddande mot framtida missbruk och annat destruktivt liv. Dessa faktorer finns såväl på individ-, familj-, närmiljö- som samhällsnivå. (Källa: *Knut Sundell: "Att förebygga problembeteenden" 2003*).

I verksamheter som möter barn och unga fortsätter utvecklingen ständigt, på senare tid bland annat genom **Folkhälsoinstitutets "Skolan förebygger"** där man pekar på metoder inom grundskolan för ett verkningsfullt drogförebyggande arbete. Detta arbete är också trygghetsskapande och hälsofrämjande, vilket gör att man mer och mer arbetar med **helhetsperspektiv inom det förebyggande området i skolan.** Arbetet syftar till att **öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer** runt våra barn och unga. Norrköpings kommun satsar under läsåret och med stöd av länsstyrelsen extra på att implementera dessa metoder i grundskolorna.

Undersökningen 07/08

Undersökningen läsåret 07/08 genomfördes för femte gången digitalt. Årets undersökning genomfördes veckorna 3-7, sammanställningen påbörjades omgående och ambitionen är att kunna sprida resultaten så snart som möjligt, för att man redan under det aktuella läsåret ska kunna använda dessa i verksamheterna.

Undersökningen har genomförts sedan 1998, de första åren i åk 8 samt åk 9, sedan 2001 i åk 8 samt gymnasiet årskurs 1. Läsåret 2007/08 genomfördes undersökningen endast i åk, för att nästkommande år genomföras i åk 8 samt gymnasiet årskurs 2. Anledningen till förändringen är att jämförelser med övriga riket ska kunna göras på ett enklare sätt, då bland annat CAN (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) genomför sin undersökning varje år i åk 2. Däremot behåller vi åk 8, för att man inom den aktuella skolan ska ha möjlighet att följa upp resultaten ordentligt. Eleverna besvarar frågor som rör alkohol- tobak- och övriga drogvanor samt attityder till detta. Frågor om spel har tillkommit från och med förra årets undersökning. Även frågor kring skolklimat, mobbing och stress finns med och från och med i år även frågor om databeroende och anhörig med missbruk.

Varje deltagande skola och dess nätverk av socialtjänst och fritid får under vårterminen sina respektive resultat utskickade, tillsammans med resultaten för kommunen i sin helhet.

Enkäten besvarades av 1 238 elever varav 625 pojkar och 613 flickor. Detta innebär en svarsfrekvens på 72%. Webbenkäten var så utformad att alla frågor behövde besvaras för att kunna avsluta, varför partiellt bortfall inte förekommer.

Tobaksvanor

Tobak är den enskilt största hälsorisen i Sverige, ca 7 000 personer avlider årligen i vårt land till följd av rökning (*källa: Folkhälsoinstitutet*). Man beräknar att samhällets totala kostnad för tobaksrökning uppgår till 26 miljarder per år (*källa: Tobaksfakta*). Tidig tobaksdebut är också en av riskfaktorerna för framtida missbruk av andra droger. Enligt en undersökning från Folkhälsovetenskapligt centrum 2007 röker 14 procent av de vuxna i Östergötland. (*Källa: Östgötens levnadsvanor. www.liv.se/fhvc*)

I det drogförebyggande arbetet ingår också insatser mot tobak. 11 skolor i kommunen arbetar detta år med kontraktmetoden **Team Smart**, där en läsårsbunden överenskommelse mellan elev, föräldrar och skola ligger till grund för tobaksfrihet. Metoden bygger på samverkan mellan skola och samverkanspartners. Föreningsliv, näringsliv, hälsoråd med flera stödjer också arbetet i flera områden. En ungdomsstyrelse för Team Smart startades 2006 där elevrepresentanter för Team Smart-skolorna arbetar för att utveckla verksamheten i Norrköping.

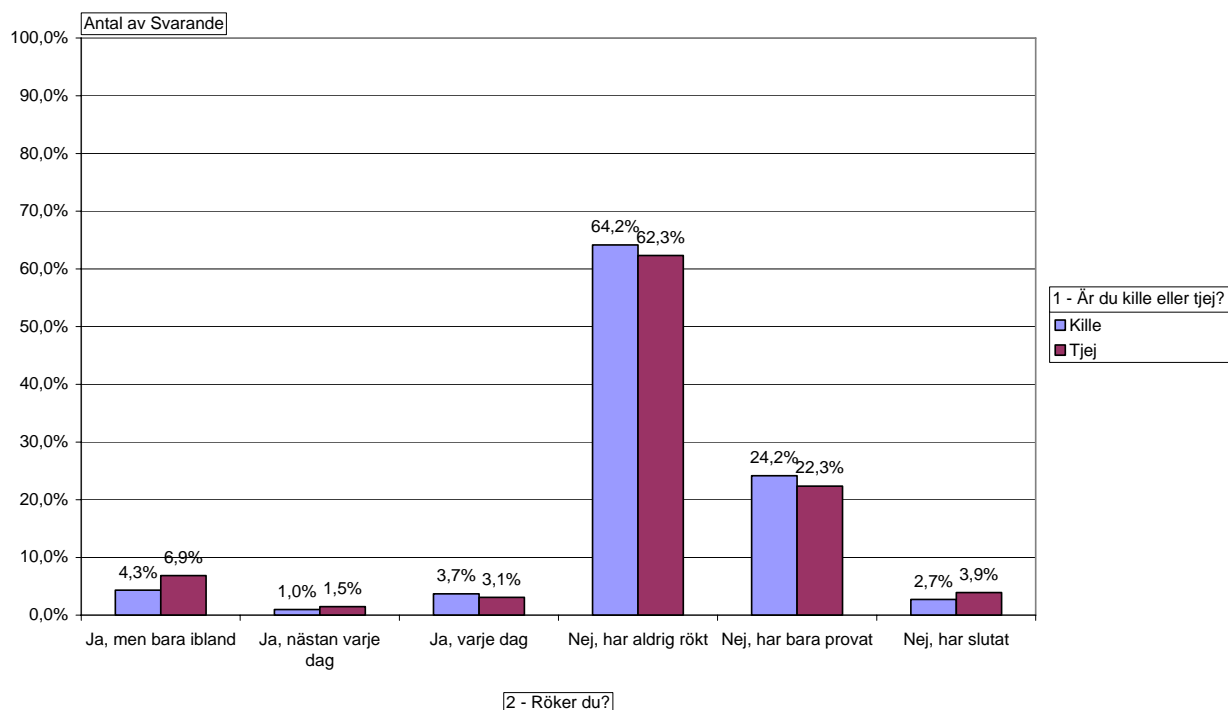
80 procent av rökarna börjar före 18 års ålder, så det finns all anledning att arbeta mot tobaksbruk bland barn och unga, vilket främjar god hälsa och minskar samhällskostnaderna på sikt. Självklart inbegriper arbetet även snusande. Medan allt färre i Sverige röker, har snusandet ökat. Snus står idag för hälften av tobakskonsumtionen i vårt land (*källa: Tobaksfakta*).

En annan del av det tobaksförebyggande arbetet rör information och kontroll riktad mot tobakshandlarna. En informationsfolder till tobakshandlarna är framtagen och delas ut vid tillsynsbesök av särskild alkoholhandläggare med ansvar för tobaks- och folkölsförsäljning vid socialkontoret. Man gör också utköpskontroller, som visar att gällande tobak har handlarna blivit bättre på att kontrollera ålder sedan tidigare provköp.

Rökning

Röker du?

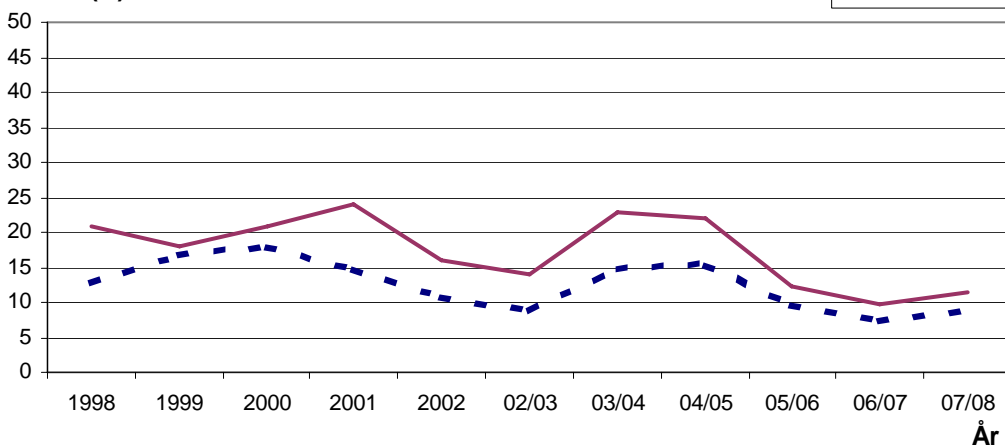
Skola (Alla)

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor åk 8 våren 2008

Röker du? Andel elever i årskurs 8 som svarat "Ja" eller "Ibland"

Andel (%)

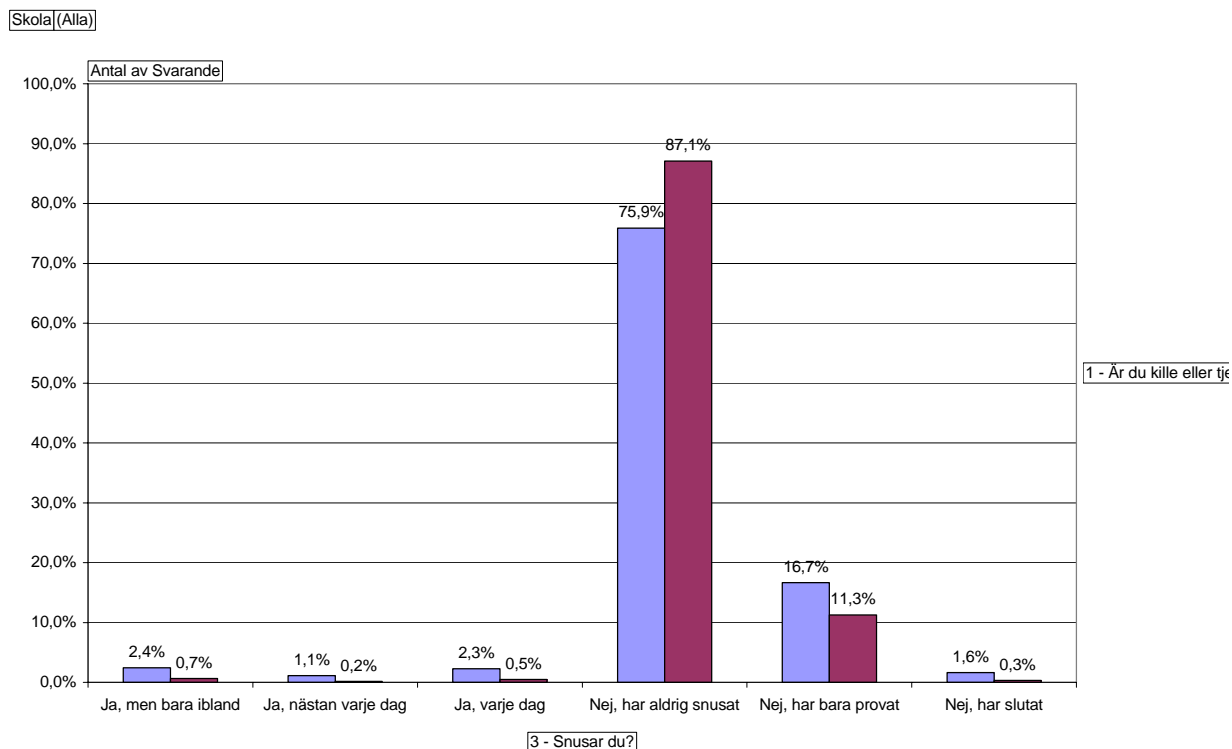
Drygt 90 procent av eleverna i årskurs 8 svarar detta läsår att de **inte röker**, cirka tre procentenheter färre än förra läsåret, men betydligt fler än några år tillbaka. Varför rökningen ökat i årets undersökningen är oklart. Ungefär 4,5% uppger att de röker **dagligen eller nästan dagligen**, ganska lika fördelat mellan pojkar och flickor. Totalt är det fler rökare bland flickorna, vilket sett likadant ut hela tiden.

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor år 1998 – 2008

I CAN:s (*Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning*) undersökning i **åk 9** för hela riket är den totala andelen rökare 19 procent bland pojkar och 30 procent bland flickor 2007.

Snusning

Snusar du?

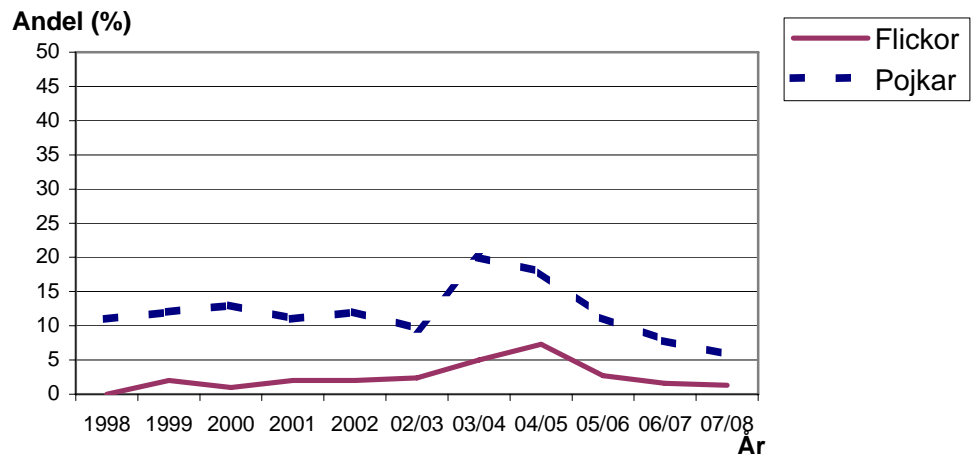
Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008

Andelen elever i årskurs 8 som **snusar** är enligt undersökningen knappt fyra procent, där övervägande delen är pojkar - endast 1,2% av flickorna uppger att de snusar. Mindre än hälften uppger att de snusar ibland, resten i stort sett varje dag.

CAN:s riksomfattande undersökning i åk 9 visar att andelen pojkar som snusar är 17 procent och andelen flickor 5 procent

Andelen snusande elever i åk 8 i Norrköping är den lägsta sedan mätningarna började.

Andel elever i årskurs 8 som svarat ja eller ibland på frågan om de snusar

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor år 1998 - 2008.

Hur får man tag i tobak?

Sedan 1997 är det 18-årsgräns i vårt land för att få köpa tobak. En fråga i undersökningen gäller på vilket sätt man får tag i tobak. Bland åk 8-elever är det vanligast att man får tobaken från kompisar -10,4 procent av eleverna uppger detta. Knappt 4 procent av eleverna i åk 8 uppger att de själva köper sin tobak, vilket är en minskning från föregående år och kanske också kan tyda på att ålderskontrollen är bättre i butikerna.

Alkoholvanor

Alkoholkonsumtionen i Sverige har ökat med runt 30 procent sedan 1996. Genomsnittssvensken över 15 år dricker 9,7 liter 100-procentig sprit per år (omräknat) 2006. (källa: CAN). Vi ser också nya alkoholmönster i vårt land och en ökad tillgång på alkohol, främst genom införsel, man räknar med att 19 procent av den alkohol som dricks i Sverige är införd alkohol. Antalet vuxna som vårdas för alkoholförgiftning har ökat på senare år (källa: socialstyrelsen).

Ungdomars dryckesmönster har också förändrats på senare år, allt mindre hembränd sprit och alltmer införd utländsk alkohol. Tidig alkoholdebut medför ökad risk för framtida beroende och alkoholskador, varför det är av största vikt att arbeta för att skjuta upp debuten, vilket också är beskrivet i såväl nationella som kommunala mål för detta arbete. Om totalkonsumtionen i landet ökat, så har ändå ungdomars alkoholkonsumtion de senaste åren sjunkit, såväl på nationell nivå som i vår kommun. Det är fler och fler unga som helt väljer bort alkohol. Ett medvetet drogförebyggande arbete, med tydlighet i vuxenvärlden kring uppskjuten alkoholdebut och åldersgränser har med stor sannolikhet bidragit till detta tillsammans med andra faktorer såsom trender. Vi vet genom upprepad forskning att föräldrars inställning till ungdomsdrickande är mycket betydelsefullt för hur unga använder alkohol. I Norrköping arbetas på

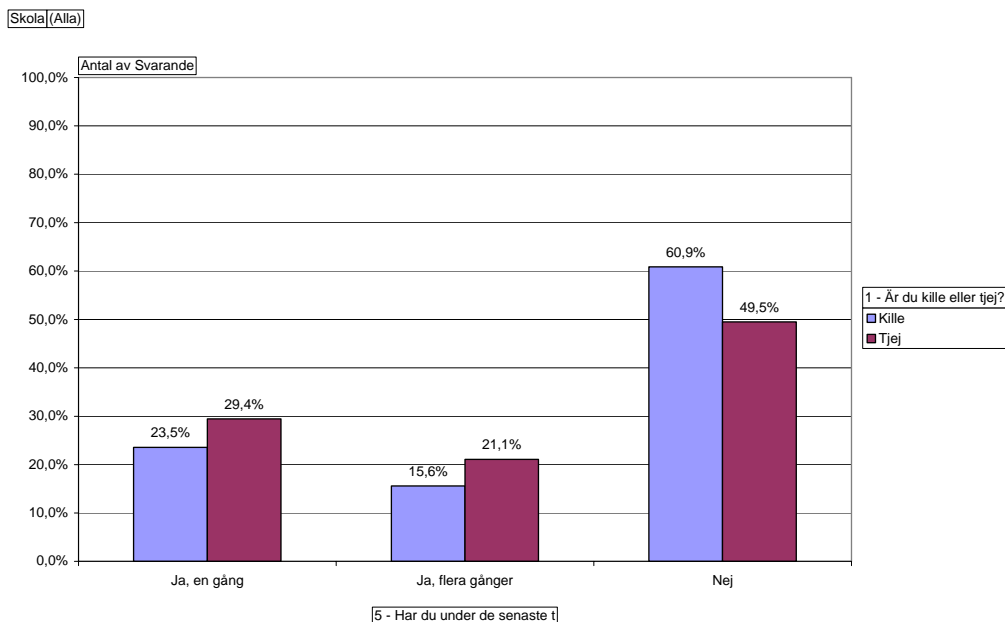
skolorna med information kring detta vid föräldramöten med mera. Se vidare under ”föräldrars inställning”.

Även om den totala alkoholkonsumtionen bland unga sjunker, så visar undersökningar att **de som dricker alkohol tenderar att dricka mer än tidigare**, vilket innebär ökade risker för denna grupp. Det är viktigt att fokusera på och rikta särskilda insatser mot ungdomar i riskzonen. Den åldersgrupp som dricker mest alkohol är 18-25 år. Unga män i åldern 24-25 dricker allra mest – 16,6 liter 100-procentig alkohol per person och år. (*prop.2005/06:30*).

I samband med att den totala alkoholkonsumtionen i Sverige ökat, ser vi också ett ökat antal trafikolyckor till följd av detta. Ca 150 människor dödas och ca 1000 skadas allvarligt varje år på grund av rattfylleri och det verkar som ungdomars attityder till att köra alkoholpåverkade har blivit mer liberala. Vägverket har under sex år bedrivit ett projekt: ”**Don't Drink and Drive**” som riktar sig till ungdomar i gymnasieåldern som har varit framgångsrikt. De senaste fem åren har de flesta gymnasieskolorna i Norrköping deltagit i projektet. Arbetet med Don't Drink and Drive kommer att fortsätta i vår kommun även framöver. En utvärdering bland eleverna 2007 visade att så många som 93 procent bland ca 1000 elever menade att Don't Drink and Drive gör att färre ungdomar blir inblandade i trafikolyckor där alkohol/droger finns med i bilden.

Har du de senaste tre månaderna druckit alkohol i någon form?

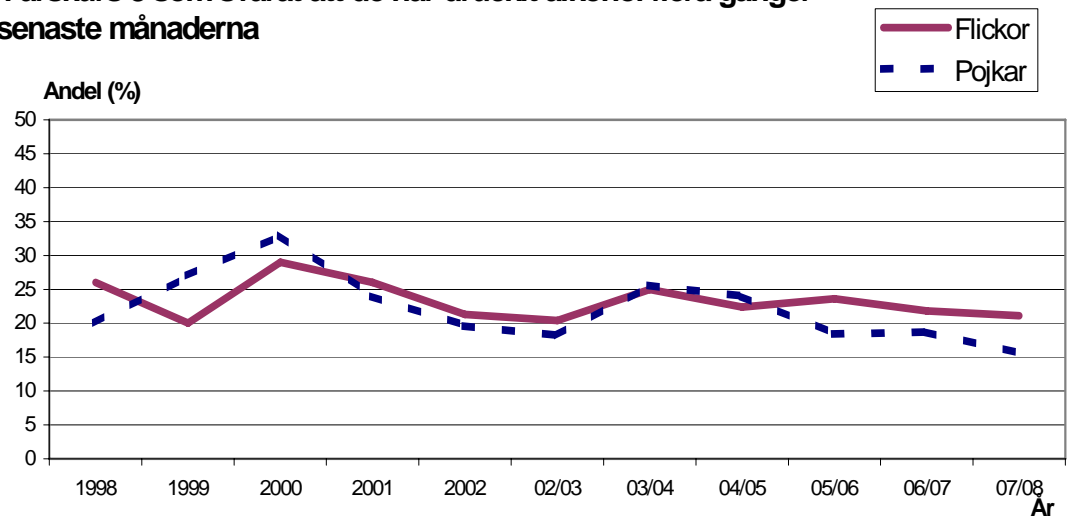
Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

45, 8% i årskurs 8 hade druckit alkohol i någon form de senaste tre månaderna, vilket är oförändrat från föregående år. Vi vet inte vilken typ av alkohol eller vilken mängd som svaren på frågan omfattar. En tydligare indikation på **riskkonsumtion** får man i gruppen som druckit upprepade gånger de senaste tre månaderna (diagrammet), samt gruppen som uppger att de varit berusade, särskilt ”flera gånger”. Av de svarande hade drygt 18 procent av eleverna druckit alkohol **flera gånger** under de senaste tre månaderna, en minskning med ett par procentenheter från föregående år och en **minskning för fjärde året i rad**, men det är **pojkar som står för**

minskningen. Frågan har varit ställd på samma sätt sedan 1999 och årskurs 8 har deltagit varje år. Nedan visas diagram för resultatet över åren 99-08.

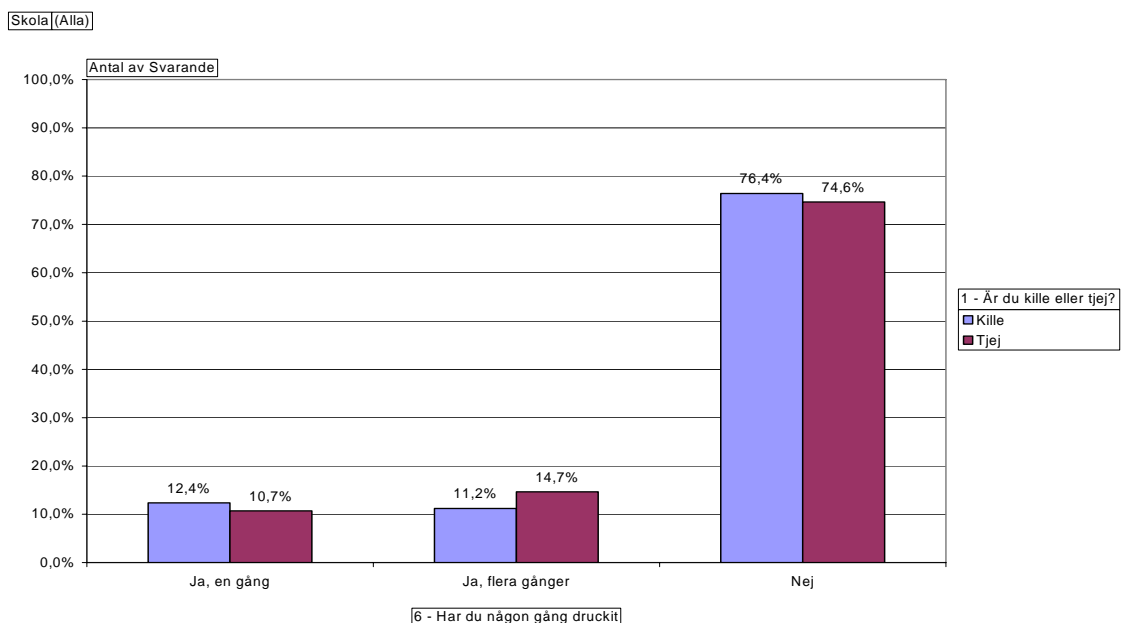
Elever i årskurs 8 som svarat att de har druckit alkohol flera gånger de tre senaste månaderna

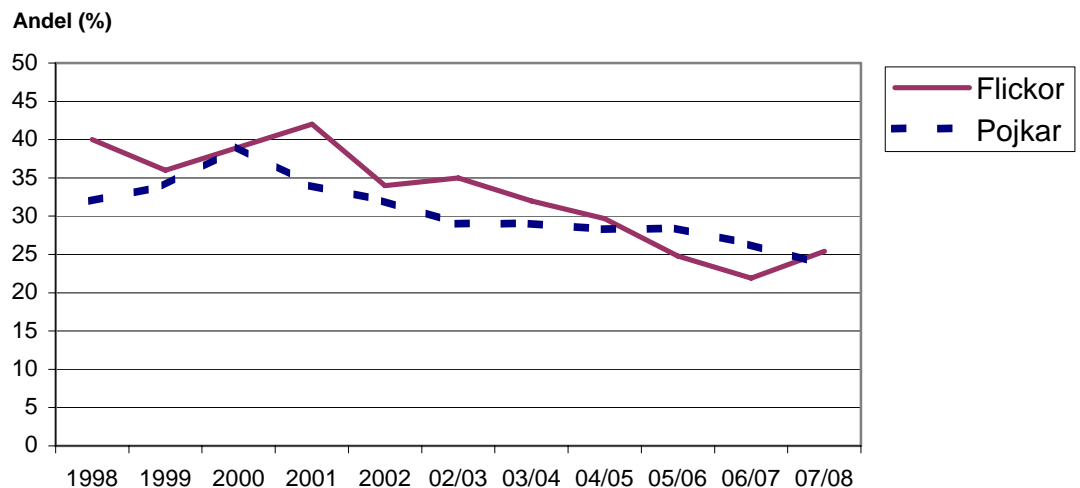
Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor år 1998 – 2008

År 03/04 låg pojkarna runt 25% och flickorna likaså. Det har alltså skett en minskning med ca 10 procentenheter bland pojkar som dricker alkohol återkommande, medan minskningen bland flickor varit mer blygsam – ca 4 procentenheter.

Har du någon gång druckit så mycket alkohol så att du blivit berusad?

Elever i årskurs 8 som svarat att de varit berusade en gång eller flera gånger

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor 1998- 2008.

Av de svarande i årskurs 8 har knappt **11 procent av pojkarna och drygt 12 procent av flickorna varit berusade en gång, medan drygt 11 procent av pojkarna och 14,7 procent av flickorna svarat att de varit berusade flera gånger**. En liten minskning för pojkar och en liten ökning för flickor från förra året. Antalet unga kvinnor som vårdas för alkoholförgiftning har tredubblats på ett antal år.

Sammantaget har **24,4 procent av eleverna i åk 8 varit berusade**, vilket är en marginell uppgång från föregående år, då vi kunde se en nedgång för tredje året i rad och innebar lägst noteringar sedan mätningarna började .

I CAN:s (*Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning*) undersökning över landet i åk 9 2007 uppger 11 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna att de varit berusade före 14 års ålder. I vår undersökning är det exakt samma siffror som rikssnittet både vad gäller pojkar och flickor.

Vad man har druckit då man blivit berusad?

En fråga rör vad ungdomar dricker när de blir berusade. Här har en förändring skett de senaste åren, från relativt mycket hembränd sprit för några år sedan, till starköl och starksprit, alkoholäsk och cider.

I åk 8 dominerar starköl och starksprit bland pojkar, medan alkoholäsk/cider och starksprit är vanligast bland flickor. 4,5 procent uppger att de druckit hembränd sprit.

Konsekvenser av alkoholkonsumtion

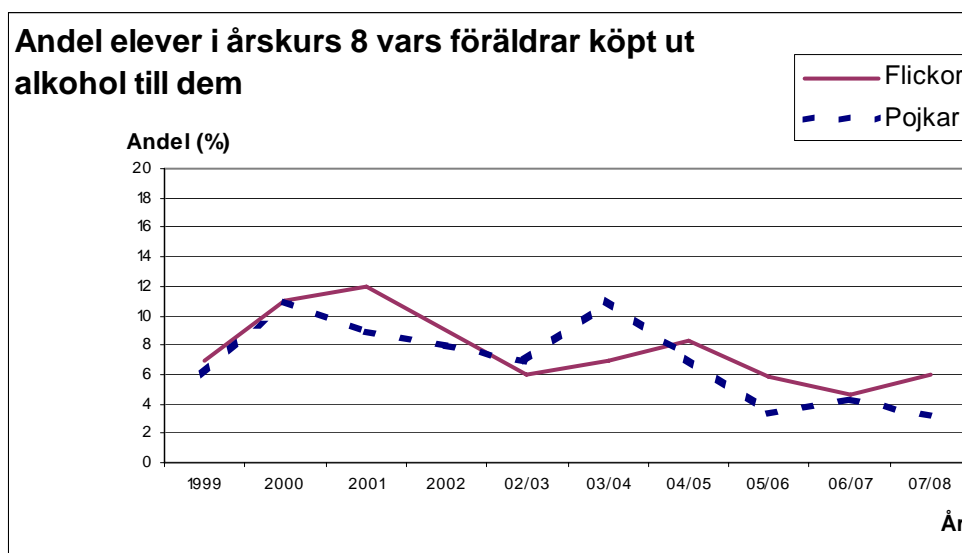
En fråga i undersökningen rör problem i samband med alkoholkonsumtion. Det är viktigt att fokusera på att tonårsdrickande **även kortsiktigt** kan medföra problem av olika slag. I **åk 8** uppger knappt 9 procent av flickorna och 8,5 procent av pojkarna att de upplevt någon form av problem i samband med att de druckit alkohol. Vanligast är **bråk/slagsmål och gräl, men också skador, oskyddat eller oönskat sex och sämre skolprestationer** mm förekommer.

Föräldrars inställning

Flera forskare har visat att föräldrars inställning till ungdomar och alkohol är mycket betydelsefull för hur de ungas konsumtionsmönster formas. En restriktiv hållning till tonåringens drickande från föräldrarna innebär att den unge dricker mindre och tvärtom (*bl a Koutkakis, Stattin 2003*). Vid Örebro Universitet har man arbetat fram en metod, kallad **"Örebro Preventionsprogram"**, där man med enkla medel informerar föräldrar om ovanstående, samt uppmuntrar till diskussioner om gemensamt förhållningssätt. Runt 70 personer från skola, socialtjänst och fritid i Norrköping har under de senaste åren utbildats i metoden och den har använts sedan höstterminen 2005 på de flesta grundskolor 7-9 i kommunen. Kommunen har numera två egna instruktörer som kan utbilda fler informatörer.

Ett par frågor i undersökningen handlar just om **föräldrarnas attityder** till tonåringarnas drickande.

På frågan om föräldrarna någon gång **köpt ut alkohol** svarar 4,7 procent i årskurs 8 ja. Diagrammet nedan visar förändringen av svar på frågan sedan år 1999 för årskurs 8.

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor 1999- 2008.

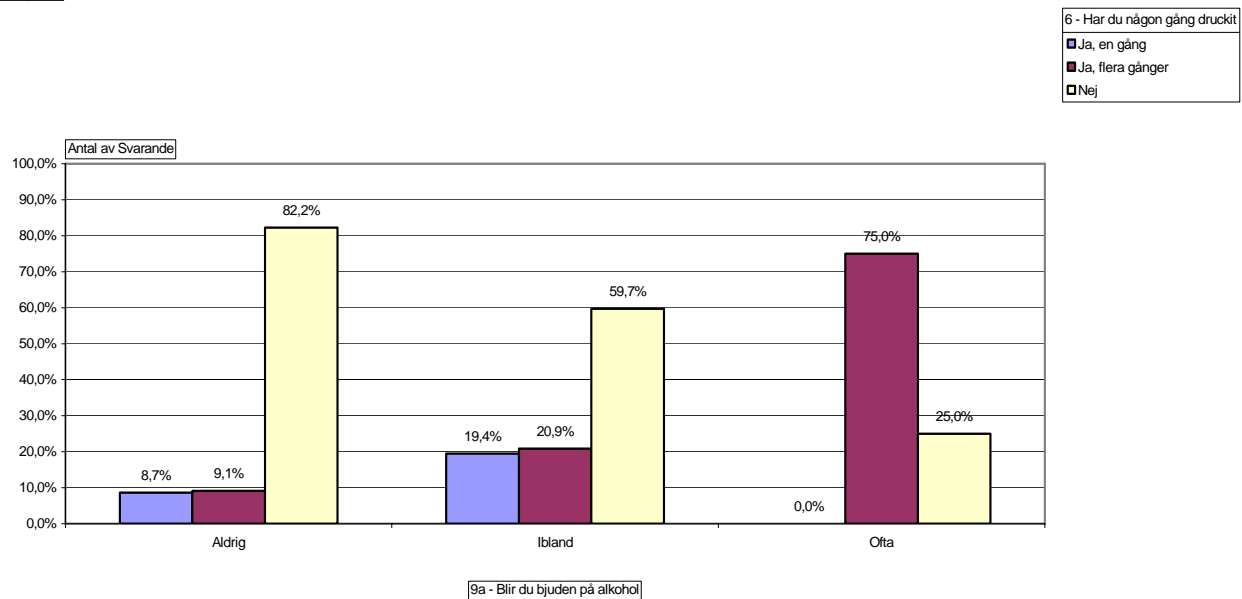
Vi ser tydliga tendenser till att föräldrars benägenhet att köpa ut alkohol till sina barn har **minskat betydligt** på senare år, även om en liten uppgång (drygt 1 procentenhet) gällande flickor kan utläsas. En annan fråga rör **föräldrars bjudvanor**; drygt 29 procent av eleverna i årskurs 8 svarar att de blir bjudna på alkohol hemma, de allra flesta "ibland". Bland föräldrar

till åk 8-elever har benägenheten att bjuda hemma **minskat med 9 procentenheter** på tre år, vilket är mycket positivt. Det ser alltså ut som om föräldrar blivit **mer restriktiva** till att förse sina barn med alkohol.

Även i vår egen undersökning ser vi ett tydligt **samband** gällande föräldrars bjudvanor och berusningsdrickande, observera att staplarnas färg anger om man varit berusad en gång, flera ggr eller inte alls:

Samband mellan berusningdrickande och föräldrars bjudvanor

Skola (Alla)

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

Diagrammet ovan visar sambandet mellan bjudvanorna hos föräldrarna och om ungdomarna har varit berusade.

Vi ser alltså ett **tydligt samband mellan de som blir bjudna på alkohol hemma ofta och varit berusade flera gånger**, likväl som sambandet mellan att aldrig bli bjuden hemma och aldrig varit berusad är tydligt. Här ser vi att även elever som blivit bjudna "ibland" varit berusade i mer än dubbelt så stor utsträckning som de som "aldrig" blivit bjudna på alkohol hemma.

Diagrammet visar att bland de som ofta blir bjudna på alkohol av sina föräldrar är det 75 procent som har varit berusade flera gånger. Det kan jämföras med de ungdomar som aldrig blir bjudna på alkohol av sina föräldrar – bland dessa var det drygt 9 procent som varit berusade flera gånger. **Antalet** ungdomar som **ofta** blir bjudna på alkohol av sina föräldrar var dock **lågt** i jämförelse med övriga grupper, 12 stycken.

Attityder till alkohol

När det gäller att fördröja alkoholdebuten, betyder attityderna till alkohol bland unga mycket. De kan påverkas medan tillgången på alkohol kan vara svårare att påverka. Av åk 8-eleverna tycker knappt 32 procent att **det är okej att ungdomar på högstadiet dricker alkohol**, resten svarar nej eller

är tveksamma. På frågan **om alkohol borde få säljas i vanliga livsmedelsaffärer** svarar övervägande delen, ca 78 procent, ”nej”.

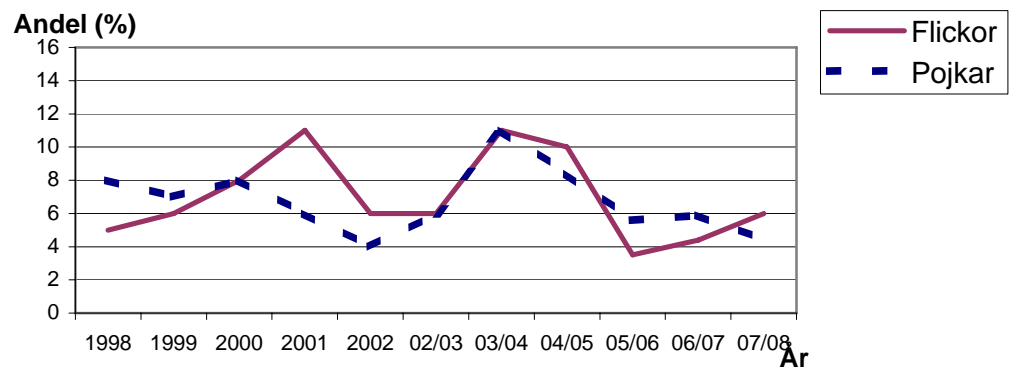
Varför dricker unga alkohol?

På frågan varför ungdomar dricker alkohol, svarar 63 procent av eleverna i åk 8 att det beror på **gruppsyck**, men det kan också vara för att våga mer, för att det ger status, för att det är roligt eller för att man har det jobbigt på något sätt. En fråga belyser det så kallade ”majoritetsmissförståndet” och handlar om ifall man tror att klasskamraterna druckit alkohol under året. 40 procent av eleverna tror att alla eller minst hälften av kamraterna druckit alkohol, vilket är långt mer än resultatet visar.

Sniffning/boffning

Sniffning brukar debutera i de nedre tonåren eller rentav tidigare och bör **alltid tas på största allvar**, både som riskbeteende och som det livsfarliga experimenterande som det innebär. Tändargas, hårspray, bensin och doftspray är exempel på medel som ungdomar sniffar/boffar.

Elever i årskurs 8 som svarat att de sniffat en eller flera gånger

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor 1998-2008

5,2 procent av eleverna i årskurs 8 har sniffat gas eller lösningsmedel för att berusa sig, vilket totalt är oförändrat från föregående år. Drygt 2 procent har gjort detta flera gånger, en **minskning med nästan 3 procentenheter på tre år**. I år är andelen flickor som sniffat högre än andelen pojkar – 6 procent flickor och 4,4 procent pojkar.

Narkotika

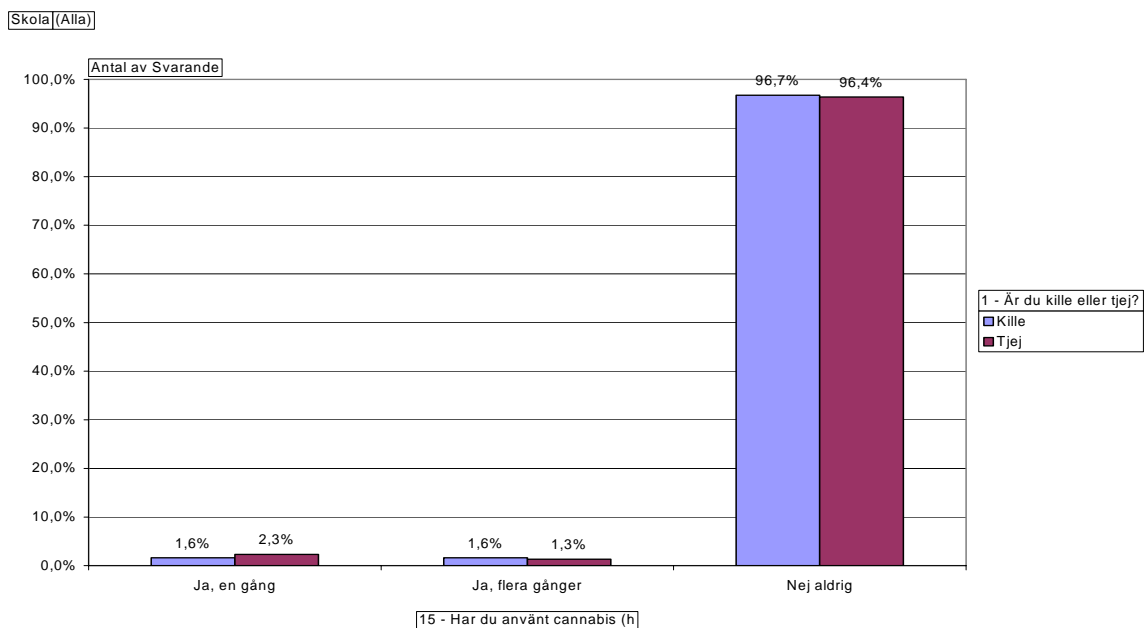
Gällande narkotika så visar CAN:s riksomfattande undersökning att antalet ungdomar som **provat narkotika** -efter att ha ökat stadigt fram till 2001- minskat under ett par år och sedan legat tämligen oförändrat och år 2007 var det sex procent av pojkarna och fem procent av flickorna i åk 9 som uppgav

att de provat narkotika, ingen större förändring från föregående undersökning.

Sveriges strikta narkotikapolitik gör att vi har bland de lägsta antalet narkotikamissbrukare i världen, något som uppmärksammades särskilt av FN 2006. De nationella mål som ligger fast till och med 2010 handlar om att minska nyrekrytering till missbruk, att minska tillgång på narkotika och att fler ska få vård. Enligt **förra läsårets undersökning** i Norrköping hade andelen elever som provat narkotika minskat i gymnasiet **läsåret 06/07**, vilket var minskning med 3,5 procentenheter på två år. Vanligast förekommande bland narkotikaklassade medel är cannabis, såsom tidigare. Ett **ökande problem** på sista tiden är användning bland unga av läkemedel, främst då värktabletter med tramadol, såsom **Tradolan**. Även ecstasy och amfetamin med flera preparat nämns i undersökningen.

Cirka 16 procent av flickorna och 18 procent av pojkarna uppger att de kan **få tag på narkotika** om de skulle vilja, totalt en minskning med ett par procentenheter från föregående år, vilket innebär att färre verkar veta hur man får tag i narkotika. På frågan om var man kan få tag på narkotika, är det vanligaste ”på fest”, ”utomhus” eller ”annat sätt”. Drygt 4 procent svarar ”internet”.

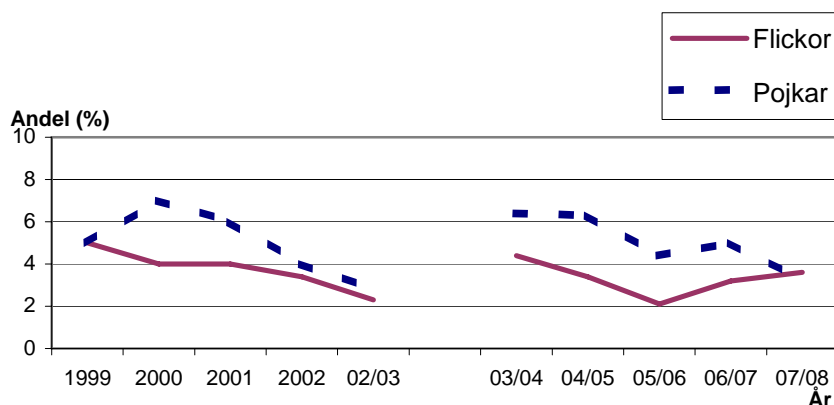
Har du använt cannabis (hasch eller marijuana)?

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

Totalt **3,5 procent** av eleverna i åk 8 uppger att de använt cannabis **en eller flera gånger**. Siffran har varierat mellan 2 och 5 procent genom åren. Det som är anmärkningsvärt är, att även om det är marginellt, så är det **för första gången större andel flickor än pojkar** som uppger att de använt cannabis.

Andel elever i årskurs 8 som har använt cannabis (hasch eller marijuana) en eller flera gånger åren 1999 - läsåret 07/08. Före läsåret 03/04 ställdes frågan om man någon gång använt hasch.

Källa: Drogvaneundersökningarna i Norrköpings skolor 1999-2008

I de senaste sex årens undersökningar var frågan formulerad annorlunda än 2003 och tidigare, då frågan lydde "Har du någon gång använt hasch?", vilket gjorde att marijuana inte kunde räknas med på samma sätt som nu. Detta kan också till en del förklara uppgången mellan läsåret 02/03 och läsåret 03/04. Cannabis är samlingsnamnet för marijuana och hasch och nuvarande formulering gör att man får en tydligare bild över hur många som använt andra narkotiska preparat.

Gällande övriga narkotiska preparat, så är det en knapp procent som uppger att man använt ecstasy och **övrig narkotika** uppger totalt 3,2 procent att de använt, relativt lika fördelat mellan könen. Tidigare år har andelen pojkar som använt narkotika varit genomgående högre än andelen flickor, vilket alltså är annorlunda i denna undersökning. **Den totala andel som använt någon form av narkotika i åk 8 uppgår läsåret 07/08 till 4,5 procent vilket är oförändrat från föregående år.**

I CAN:s (*Centralförbundet för Alkohol-och Narkotikaupplysning*) riksomfattande undersökning för 2007 var andelen som provat någon form av narkotika 6 procent av pojkarna och 5 procent av flickorna i åk 9.

Dopingpreparat

För femte året finns också en fråga som rör **dopingpreparat**, vilket är ett ökande problem i vårt samhälle och kan medföra tragiska konsekvenser.

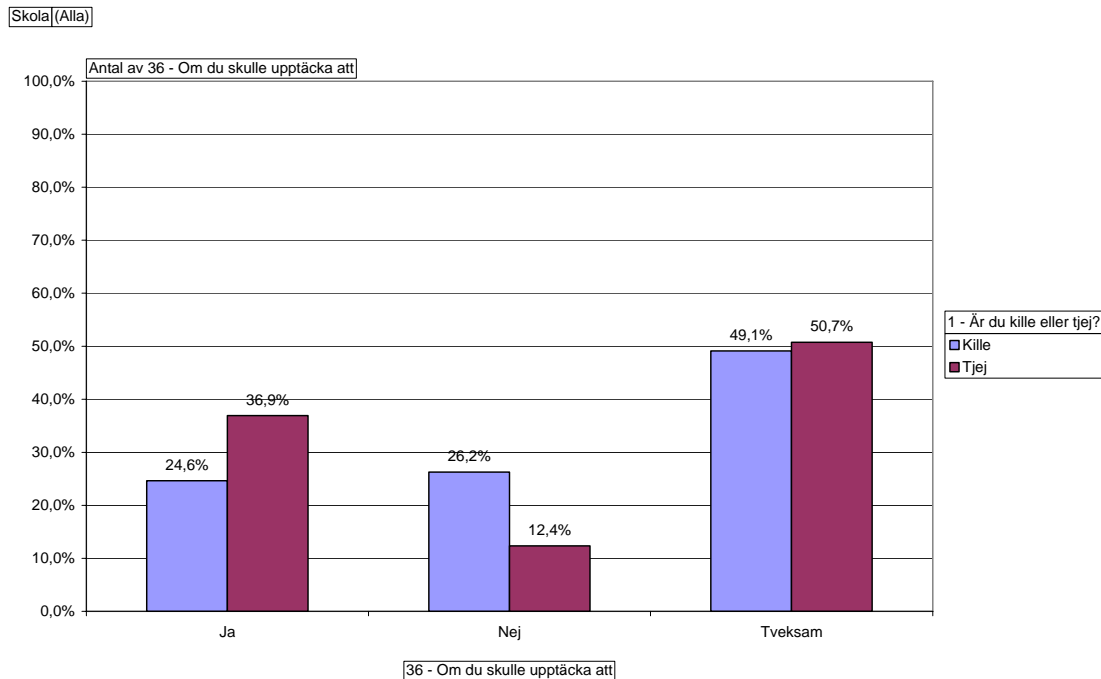
Förra läsåret uppgav 3,1 procent av pojkarna i åk 8 att de en eller flera gånger använt någon form av dopingpreparat, i år uppgår andelen till 1 procent, flest pojkar. En minskning alltså.

Attityder till narkotika

Drygt 11 procent av eleverna i åk 8 anser att det är **helt ofarligt att röka hasch då och då**. De allra flesta, 87,5% anser inte att narkotika borde vara

lagligt i Sverige. Andelen elever som kan **tänka sig att prova narkotika** är 6,4 procent i årskurs 8. Andelen tveksamma är 8 procent. Det verkar som en något mer liberal hållning till narkotika finns bland våra ungdomar idag än tidigare. Glädjande nog är ändå de allra flesta elever negativt inställda till narkotika.

Om du skulle upptäcka att en kamrat använde narkotika, skulle du då vilja berätta det för någon vuxen?

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008

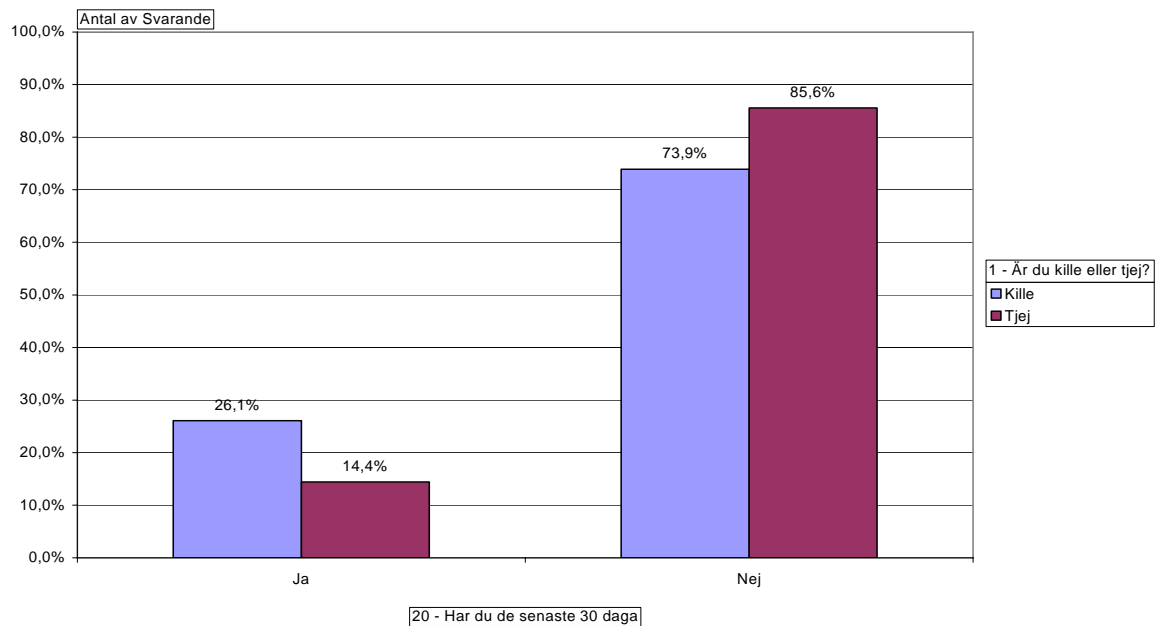
Svaret på denna fråga är lite av en mätare på ungas förtroende för vuxenvärlden. **Tidiga upptäckter av missbruk** hos en ung människa är mycket viktigt. Här gäller att alla hjälps åt så att den unge får hjälp och stöd snarast. **Att klara och tydliga rutiner finns kring detta skapar trygghet både för vuxna och ungdomar.** Pojkar är i varje undersökning mindre benägna än flickor att anförtro sig åt någon vuxen.

Spel

En fråga som finns med för tredje året gäller spel, om man deltagit i någon form av spel om pengar de senaste 30 dagarna. Ett ökande antal ungdomar fastnar i spelberoende och spel om pengar har ökat lavinartat på senare år. Även spelmissbruk är något som bör uppmärksammas och tas på allvar och även där är tidiga upptäckter viktiga för att kunna hjälpa och stödja.

Har du de senaste 30 dagarna deltagit i spel eller lotterier med pengar som vinst?

Skola (Alla)

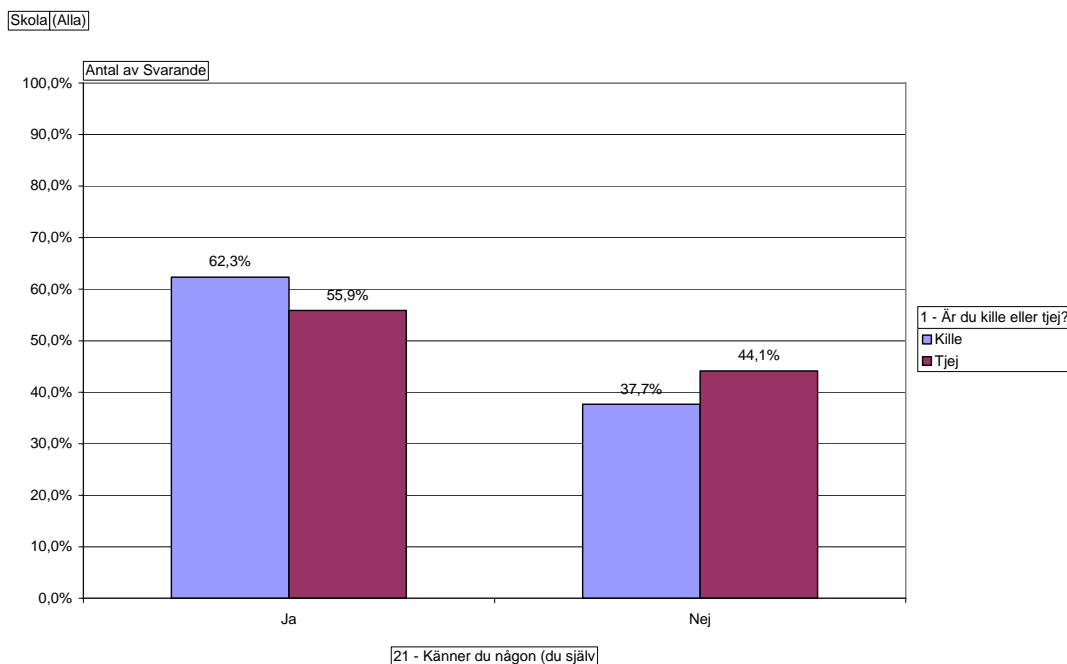

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008

Om du svarat ja på frågan: Vilka spel eller lotterier har du deltagit i de senaste 30 dagarna?

Andelen pojkar som deltagit i spel är avsevärt större än andelen flickor. Med spel avses även trisslotter, stryktips och liknande. Triss, stryktips och liknande är vanligast, men även kortspel om pengar. Spel om pengar på nätet, illegalt spel och Jack Vegas förekommer också en del, särskilt internetspel (4,3 procent). Se vidare under nästa avsnitt.

Känner du någon (du själv eller annan) som spelar för mycket eller är databeroende?

Källa: Drogvaneundersökningen 2008.

Denna fråga är ny för året och väcker många frågor. Eleverna fick i anslutning till frågan möjlighet att i fritext kommentera svaren. Det var den fråga som flest elever kommenterade och många svar handlade om spelet **World of warcraft** (wow- ett internetspel) som många beskrev som beroendeframkallande. Även spelet **Counterstrike** nämndes flera gånger. Flera beskriver personer som sitter mer än åtta timmar per dygn vid datorn och spelar. Några uppger att de själva är beroende och har svårt att sluta. Siffrorna ovan är mycket höga, men frågan är ställd så att flera kan mena samma personer. **Dock finns stor anledning att uppmärksamma detta**, det finns teorier om att pojkarnas minskade alkoholkonsumtion har med dataspelande att göra, vilket kan vara positivt, men i de fall beroende utvecklas är detta lika allvarligt som vilket annat beroende som helst och måste tas på allvar. Vuxenvärlden behöver mer kunskap om denna värld för att kunna möta detta.

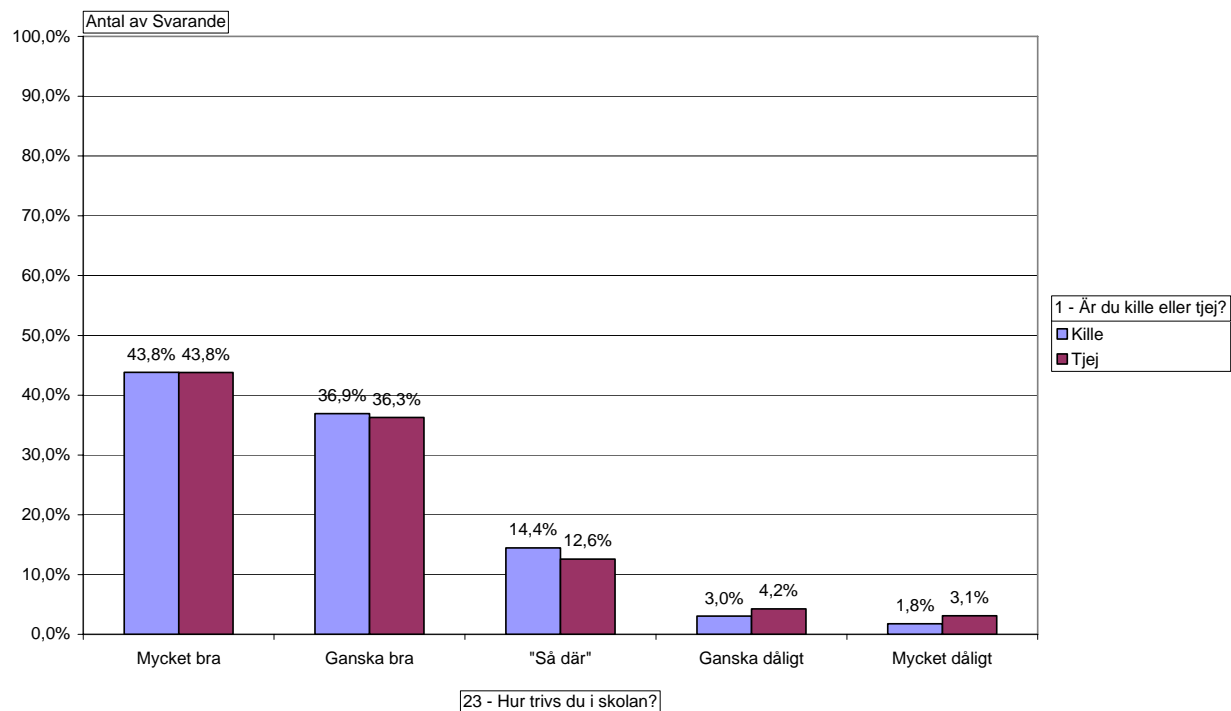
Skolmiljö/ hälsa

Trivsel

Att man som elev känner sig sedd och bekräftad, samt att ett gott klimat råder vad gäller relationer är viktigare för en gynnsam utveckling än vad man presterar i skolan. Dock medför ett bra skolklimat **också bättre studieresultat** (Källa: Knut Sundell "Att förebygga problembeteenden" 2003, Ulf Hagström: "Låter sig skyddsänglar organiseras" 2002, Folkhälsoinstitutet 2007) Ett gott skolklimat lyfts fram i forskningen som en av flera viktiga **skyddsfaktorer** mot missbruk, kriminalitet och annan destruktiv utveckling. Genom att arbeta med **socialt och emotionellt lärande (livskunskap)** i skolan ökar möjligheterna till detta.

Hur trivs du i skolan?

Skola (Alla)

Källa: Drogvaneundersökningen 2008

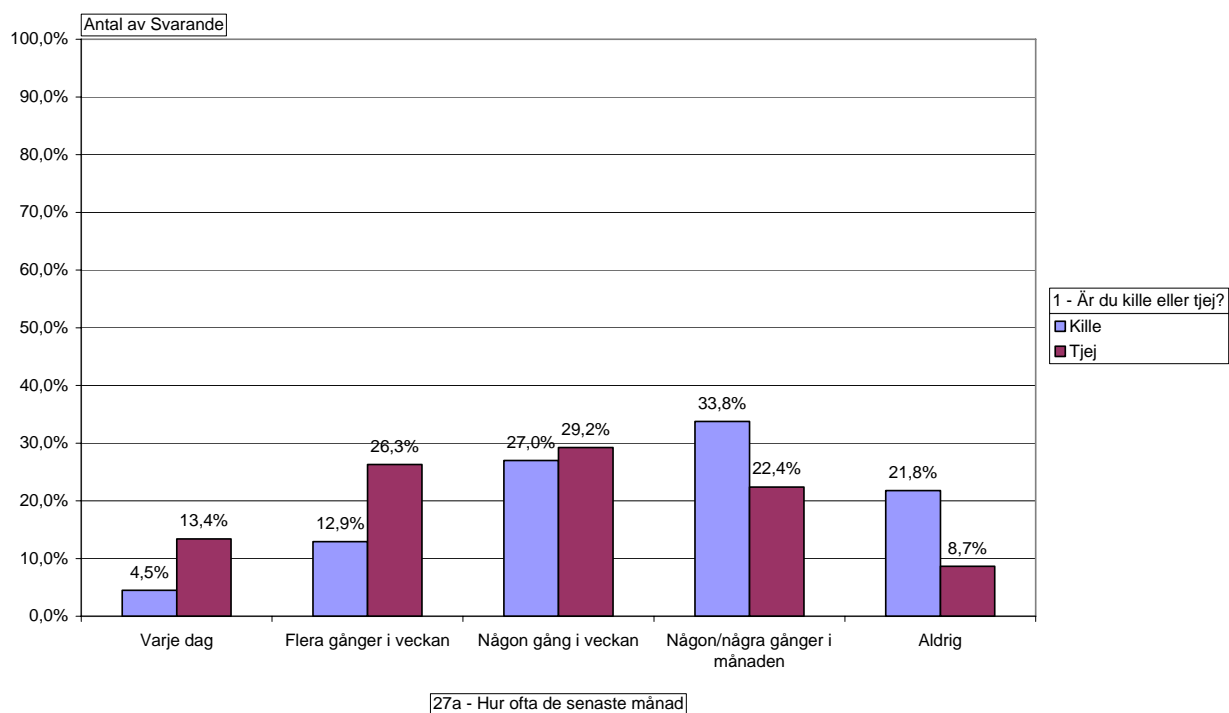
Övervägande delen av de svarande eleverna trivs bra eller mycket bra i skolan. 43,8 procent **trivs mycket bra i skolan, vilket är en ökning med ett par procentenheter från föregående undersökning.** Alternativen ”ganska dåligt” eller ”mycket dåligt” har valts av 3,6 respektive 2,4 procent av eleverna.

Stress

För andra året fanns två frågor om stress med i undersökningen. Anledningen till detta är att kopplingen till såväl fysisk som psykisk hälsa och upplevelser av trygghet och självkänsla är mycket tydlig vad gäller drogvvanor. Det gör att man behöver helhetsbilden för att förstå hur droganvändande utvecklas. Som vi ser i diagrammen nedan är **flickor överrepresenterade vad gäller stress.**

Hur ofta de senaste två månaderna har du känt dig spänd eller stressad?

Skola (Alla)

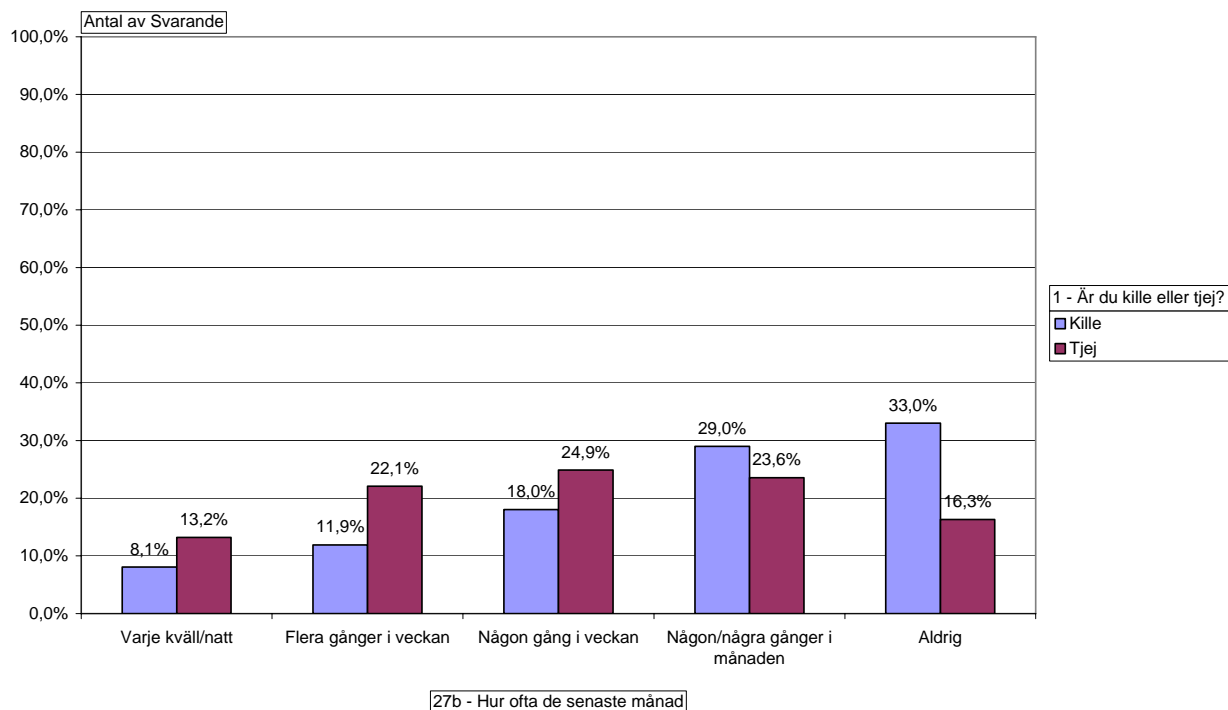

Källa: Drogvaneundersökningen 2008

33,7 procent av flickorna uppger att de känner sig **spända eller stressade flera gånger i veckan eller varje dag**. Motsvarande siffror för pojkar är 17,4 procent.

Hur ofta de senaste två månaderna har du haft svårt att somna eller sovit dåligt?

Skola (Alla)

Källa: Drogvaneundersökningen 2008.

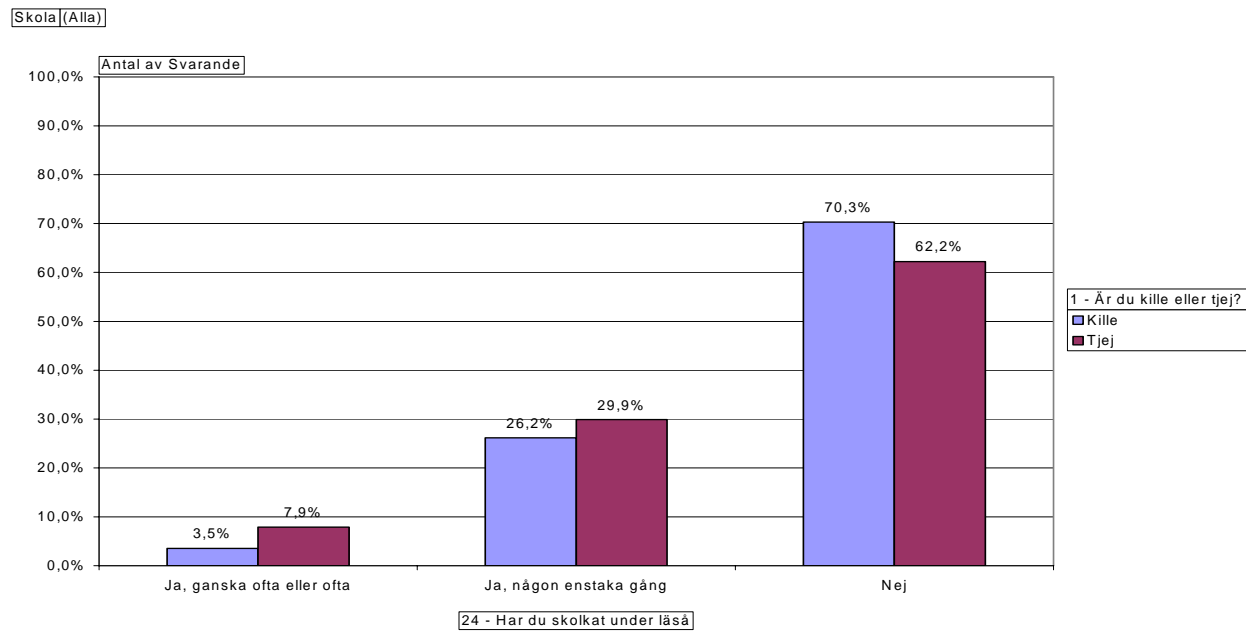
Här uppger drygt 35 procent av flickorna i åk 8 och 20 procent av pojkarna att de haft **sömnsvårigheter flera gånger i veckan eller varje kväll/natt**.

Skolk

Upprepat skolk är en tydlig varningssignal för att en elev har bekymmer. **Återkommande skolk** är också en av de största **riskfaktorerna** vad gäller att hamna i missbruk och kriminalitet, visar flera undersökningar. De undersökta eleverna med återkommande skolk lever i högre grad destruktivt, var i högre grad högkonsumenter av tobak, alkohol, narkotika och övriga droger samt debuterar tidigt med olika droger. Därför är det viktigt att **upprepat skolk uppmärksammas** och att åtgärder vidtas så snart dessa tendenser börjar att visa sig.

Nedan ser vi först andelen elever som uppger att de skolkat under läsåret samt ett diagram över samband mellan cannabisbruk och skolk från årets drogvaneundersökning i Norrköpings kommun, där man tydligt ser sambanden mellan dessa två fenomen. **Observera** att färgen på staplarna i sambandsdiagrammet markerar om man använt cannabis en gång, flera gånger eller inte alls.

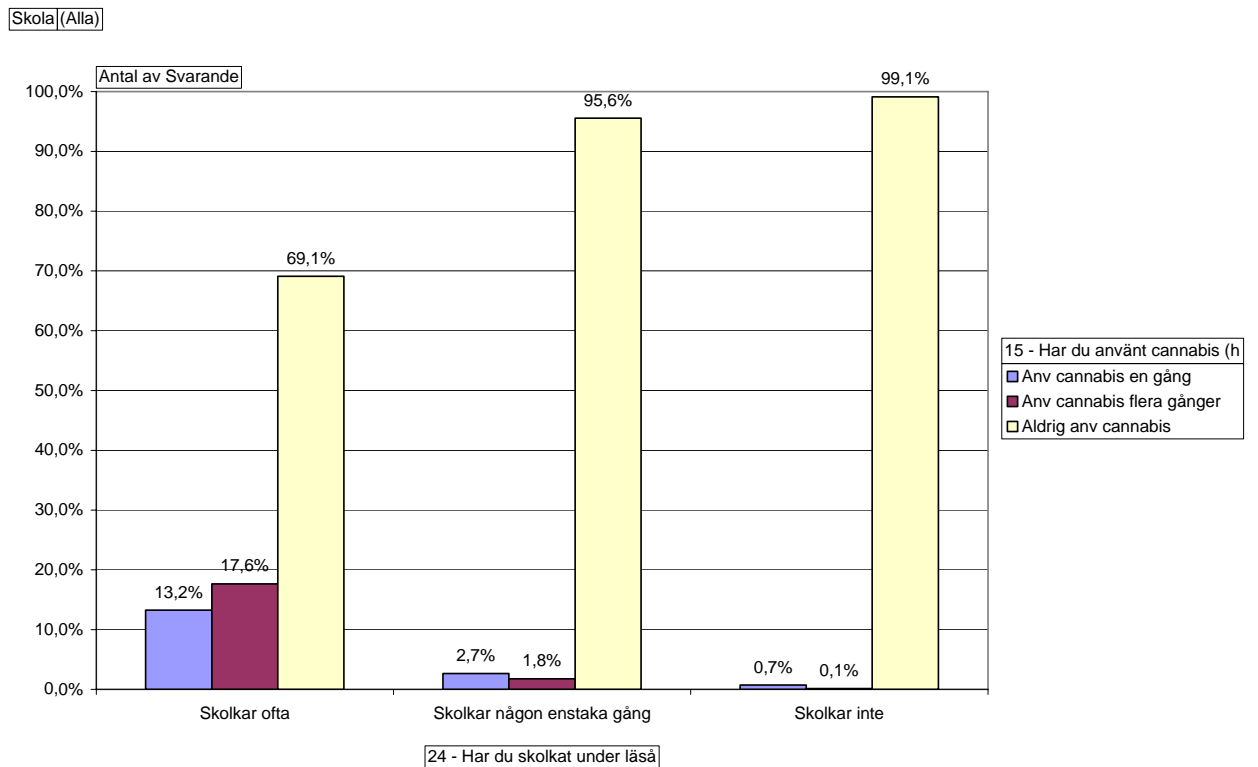
Har du skolkat någon gång under läsåret?

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

En **högre andel flickor än pojkar** skolkar upprepat än motsvarande andel pojkar. Även i gruppen som skolkat någon enstaka gång är andelen flickor högre.

Samband mellan skolk och narkotikaanvändning

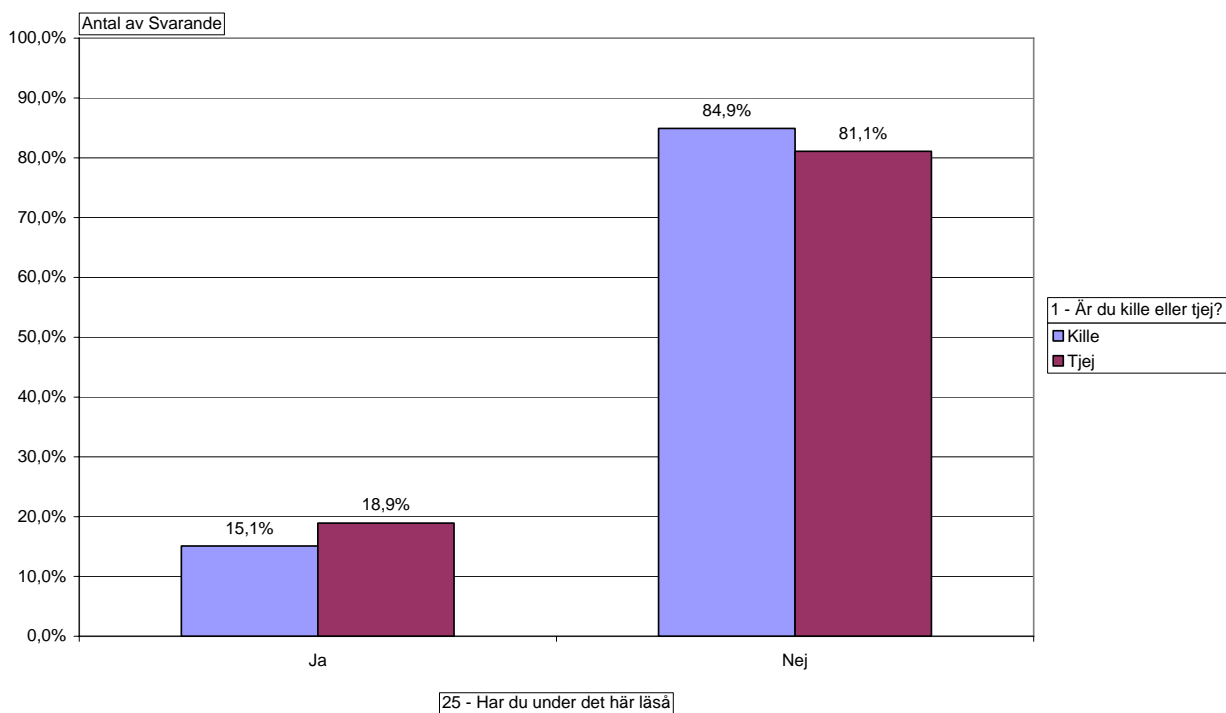
30,8 procent i gruppen som skolkar ofta har använt cannabis.

Mobbning

På många skolor finns i dag bra mobbningsplaner och kamratstödjande insatser för att upptäcka och förhindra mobbning. Samtal och reflektioner används också för att tala om kamratskap och utanförskap, bland annat i ämnet ”Livskunskap”- **socialt och emotionellt lärande**- som införs på schemat på fler och fler skolor, nu i en särskild satsning på detta i kommunen. Att arbeta på skoltid med socialt och emotionellt lärande är något som forskningen också lyfter fram som en framgångsfaktor när det gäller förebyggande arbete i skolan. **Resultatet blir en mer positiv självbild, mindre aggressivitet, mindre mobbning och en lägre alkoholkonsumtion bland eleverna.** (Senast i Kimber B. Sandell R. Bremberg S. *Social and emotional training in Swedish classrooms for the promotion of mental health: results from an effectiveness study in Sweden.* 2008.) Detta tillsammans med ledarskap i klassrummet, gott samarbete med föräldrar och bra fritid främjar en god utveckling hos eleverna och medför ett gott skolklimat samt bättre studieresultat (källa: Folkhälsoinstitutet).

Har du under det här läsåret blivit retad, utfryst, slagen eller på något annat sätt mobbad av elever från din skola?

Skola (Alla)

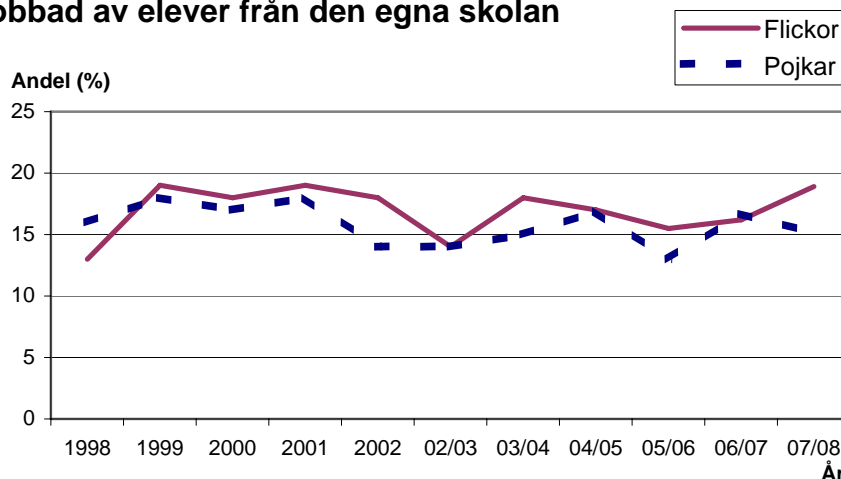

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008

17 procent av eleverna i åk 8 har blivit mobbade eller utsatta för annan kränkande behandling på något sätt under läsåret, i stort sett oförändrat från förra årets undersökning. I år är det dock **nästan fyra procentenheter fler flickor än pojkar** uppger att de blivit på något sätt mobbade under läsåret.

Diagrammet nedan visar förändringen av andel mobbade elever i årskurs 8 under åren 1998 - 2008. Andelen mobbade flickor är med ett par undantag större än andelen pojkar.

Andel elever i årskurs 8 som någon gång under läsåret blivit retad, utfrysst, slagen eller på annat sätt mobbad av elever från den egna skolan

Källa:

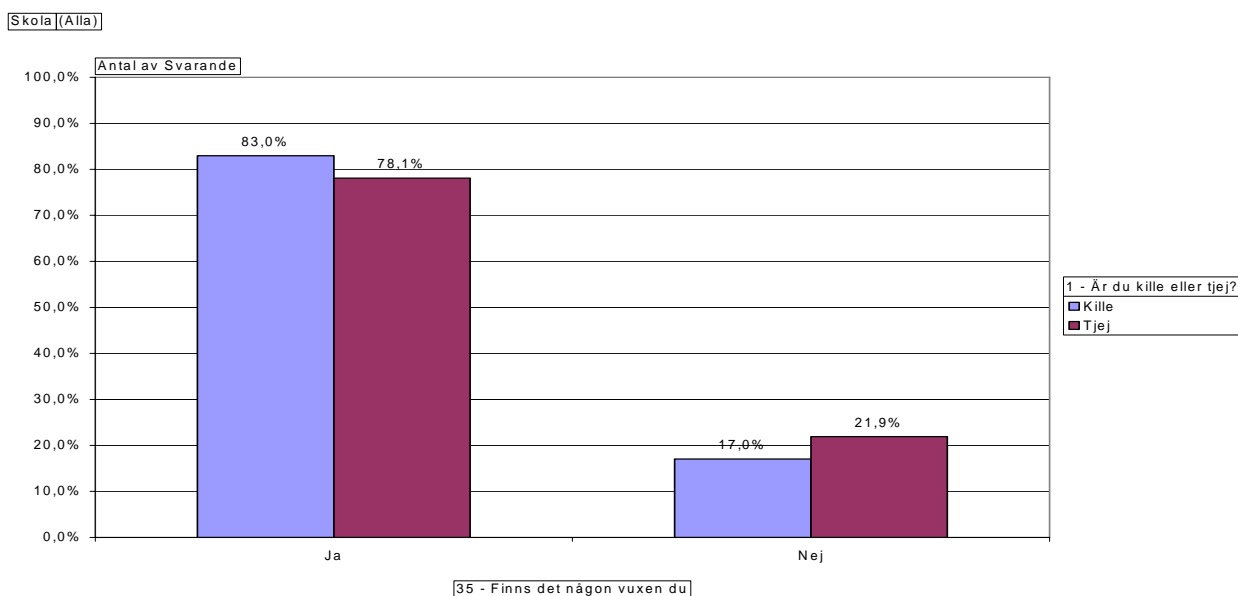
Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor 1998 – 2008.

Någon att prata med

En viktig **skyddsfaktor** och mätare på ungas hälsa är om de har förtroendefulla relationer och någon att vända sig till med problem och funderingar.

En fråga i de senaste årens undersökningar rör därför huruvida eleverna upplever att de har någon vuxen att prata med. Frågan lyder: ”Finns det någon vuxen du kan prata med när du har problem eller bara vill prata med någon?”

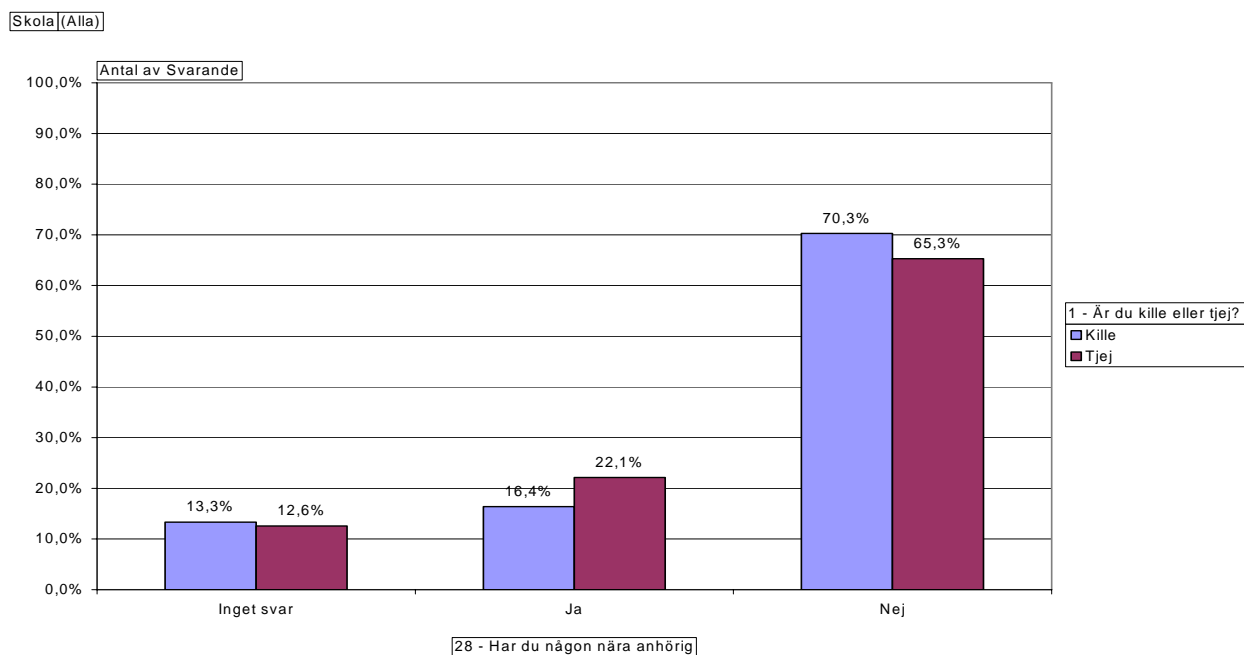
Har man någon vuxen att prata med?

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

17 procent av pojkarna och knappt 22 procent av flickorna, **nästan var femte elev** i åk 8 har alltså **inte** någon förtroendefull relation med vuxen person. Fler flickor än pojkar uppger detta. I fritextsvaren, där eleverna fått kommentera frågan, nämns föräldrar (särskilt ofta), lärare, kuratorer och skolsköterskor som dem man kan prata med. Men också BRIS, BUP och socialtjänsten nämns.

Har du någon nära anhörig som du tror missbrukar alkohol eller narkotika?

Källa: Drogvaneundersökningen i Norrköpings skolor våren 2008.

Frågan om anhörig som missbrukar är ny för året och mycket viktig. En av de största riskgrupperna för att hamna i missbruk eller andra svårigheter är barn i familjer med missbruksproblem. Det är oerhört viktigt att få en bild av hur många barn det kan handla om och ovanstående diagram ger en fingervisning. Alternativet ”inget svar” finns med av etiska skäl, då frågan kan upplevas som mycket känslig och man kan gissa att en del av gruppen som valt det svarsalternativet kunde ha svarat ja på frågan. Oavsett detta, så är det ändå **totalt 19,2 procent som svarat ja på frågan**, större andel flickor än pojkar. **Det betyder att nästan var femte elev i åk 8 har någon nära anhörig som man tror missbrukar alkohol eller narkotika!** Vi ser också genom att använda korstabeller, att de eleverna i högre utsträckning skolkar återkommande, berusar sig återkommande samt använder cannabis och annan narkotika mer än totalgruppen. Det är inga stora skillnader, men ändå tydliga.

I Norrköpings kommun satsas för närvarande på att **fler barn i familjer med svårigheter ska få hjälp och stöd**, ofta genom gruppverksamhet. En utbildningsinsats för anställda som möter barn och unga görs och fler barngruppsledare kommer att utbildas. I Östergötland finns också ett nätverk för denna verksamhet som med stöd av länsstyrelsen kommer att satsa på ökat samarbete och kompetensutveckling, allt för att nå fler barn och kunna hjälpa denna utsatta grupp.

Genusperspektiv på undersökningen

I de senaste årens undersökningar har det blivit allt tydligare att flickor tenderat att ”gå om” pojkarna inom flera frågeområden i undersökningen. I årets undersökning är detta tydligare än någonsin:

Resultat där andelen flickor är högre än andelen pojkar vad gäller:

- Rökning
- Alkoholkonsumtion
- Berusningsdrickande
- Problem i samband med alkoholkonsumtion
- Använt cannabis
- Sniffning
- Trivs sämre i skolan
- Spänd/stressad varje dag/flera ggr i veckan
- Sovit dåligt
- Skolk
- Varit utsatt för mobbning

Pojkarna ligger högre bara vad gäller spel/lotteri, snus och om man varit med om att mobba.

Dessa resultat kräver att vi funderar över **hur våra unga flickor mår**, utan att för den skull göra flickor till offer. Vi behöver ta itu med frågorna på ett genomgripande sätt och ifrågasätta om det handlar om ökad jämställdhet och att flickor tar för sig mera eller om det faktiskt handlar om sämre psykiskt mående och att vi ännu är dåliga på att upptäcka och hjälpa flickor som mår dåligt.

Diskussion

Årets undersökning omfattar endast årskurs 8 i grundskolan men tack vare att undersökningen görs varje år, kan vi se trender och tendenser kring de olika frågeområdena. De tre tidigare undersökningarna visade på vikande siffror gällande såväl tobak, alkohol och narkotika bland våra ungdomar.

Förra årets undersökning visade de lägsta siffrorna sedan mätningarna började avseende berusningsdrickande, rökning och snus. Även narkotikaanvändning och sniffning visade lägre siffror. **I år ser vi att siffrorna är i stort sett oförändrade från föregående år vad gäller alkohol, sniffning och narkotika, lägre vad gäller snusning, men en något högre andel (3 procentenheter fler) som röker.** Totalt röker ca 10 procent av eleverna, ca 24 procent har varit berusade, 5,4 procent har sniffat och 4,5 procent har provat narkotika.

Jämfört med några år tillbaka är siffrorna låga och det ser ut som om färre unga idag dricker alkohol och experimenterar med droger. Men den grupp som använder alkohol och narkotika gör det i allt högre utsträckning och här bör man satsa på att **fånga upp dessa ungdomar så tidigt som möjligt**, vid sidan av att arbeta med generella trygghetsskapande insatser. Vi ser också att en relativt stor del av eleverna skolkat återkommande, vilket behöver uppmärksammas även fortsättningsvis. En riskgrupp är barn i missbruksfamiljer och den nya frågan för året visar att **minst 19 procent av eleverna har någon nära anhörig som man tror missbrukar alkohol eller narkotika**, vilket är anmärkningsvärt och visar att alla insatser som kan göras för dessa barn är av största vikt.

I årets undersökning ligger **flickorna högre vad gäller de allra flesta frågor, för första gången är det fler flickor än pojkar som använt cannabis.** Vad gäller stressfrågorna är skillnaden stor, nästan dubbelt så många flickor som pojkar upplever stress och svårigheter att sova. Dessa tecken måste nu tas på allvar, vi har sett denna utveckling i flera år. Flickors psykiska hälsa behöver fortsatt uppmärksamhet samtidigt som medvetandet om problematiken behöver stärkas så man tidigare kan åtgärda detta.

En annan bekymmersam faktor är att nästan var femte elev i undersökningen inte upplever att de har någon vuxen att prata med. Även detta bör följas, diskuteras och ses över, likväl som den fortsatta utvecklingen av drogvanor och hälsa.

Spelberoende måste tas på allvar. I denna undersökning finns en ny fråga som handlar om **databeroende och visar att detta är ett problem bland unga**, särskilt vissa spel. Vuxenvärlden är inte i fas med de unga här och vi vet för lite, mer kunskap måste till för att förstå detta.

Resultaten i drogvaneundersökningen ifrågasätts ofta ute i verksamheterna, hur kan man veta att eleverna svarar sanningsenligt och så vidare. Att **exakt** förlita sig på siffrorna är inte fruktbart, men huvudsyftet med undersökningen är att kunna följa trender och tendenser över tid samt få ett grepp om ungdomarnas attityder. Överlag kan vi se att unga tenderar att använda droger av alla slag i allt mindre utsträckning, till skillnad från den vuxna befolkningen.

Det engagemang i hälsofrämjande och drogförebyggande arbete som finns i verksamheterna gör att resultaten går åt rätt håll. Det gäller dock att inte slå sig till ro, utan fortsätta det goda arbete som påbörjats. Flera forsknings- och kunskapsbaserade metoder har börjat användas i kommunen med goda resultat, förhoppningen är att detta sprider sig och blir en naturlig del i verksamheterna. Arbetet får inte hänga på eldsjälarna utan måste vara väl förankrat i organisationen.

Överlag är **samverkan** mellan olika verksamheter- skola, socialtjänst, fritid, polis, landsting, föreningsliv, föräldrar med flera- en stor framgångsfaktor i det drogförebyggande arbetet, där alla har samma mål: att våra unga ska må bra och få ett gott liv.